

Η κτηνοτροφική ζωή των Βλάχων, το ρούγκιασμα (Σοφία Μπούμπα, Εκπαιδευτικός-Λαογράφος)

/ [Πεμπτουσία](#)

Η ρούγκα ποικίλε από συμφωνία σε συμφωνία. «Από τα όσα προσφέρει κάθε σμίχτης στο τσελιγκάτο, με την προσωπική του ικανότητα, το είδος και το μέγεθος του κοπαδιού που έχει στο μοιράδι του, αλλά και ανάλογα με το συμφέρο που έχει ο τσοπάνος για να σμίξει το κοπάδι του στο τσελιγκάτο, ποικίλλουν και κανονίζονται οι συμφωνίες για τα έξοδα του κοπαδιού, τα φυλαχτικά, τη βοσκή κ.λπ.» (Χατζημιχάλη, 2010, σ. 31). Οι λεπτομέρειες ήταν εκείνες που έκαναν τις διαπραγματεύσεις αυτές, το «παζάρεμα» κατά τον Κ.Δ.Μ (ΑΠ.24), να διαφέρουν μεταξύ τους καθότι α) ο κάθε κτηνοτρόφος (τσέλιγκας, σμίχτης, τσοπάνος) προσπαθούσε να ρογιαστεί με τέτοιο τρόπο που θα εξυπηρετούνταν όσο καλύτερα τα συμφέροντά του, β) άλλες ήταν οι συνθήκες του ξεχειμωνιάσματος κι άλλες του ξεκαλοκαιριού (Χατζημιχάλη, 2010).

Για παράδειγμα στην εαρινή-καλοκαιρινή περίοδο, αν οι τσελιγκάδες ρουγιάζονταν με ένα συντοπίτη τους η συμφωνία ήταν πολλές φορές τέτοια που δεν συμπεριελάμβανε τη διατροφή του τσοπάνου, αφού η οικογένεια του τσοπάνου φρόντιζε να του στέλνει τροφή στο μαντρί όπου εργαζόταν (Παυλίδης, 1973). Ο

Κ.Δ.Μ ανέφερε ότι μέχρι το '55 περίπου η ρούγκα ήταν σε λίρες. Ακόμα παλαιότερα, που δεν κυκλοφορούσαν πολλά μετρητά οι συναλλαγές γίνονταν σε είδος. «Πριν χρόνια ήτανε, δεν το 'φτασα εγώ, ήταν σε είδος.(...) Ήτανε τώρα τελευταία, στην αρχή ήταν το '59-60, '62-63, 15.000 το εξάμηνο. (...) Απ' τον Άγιο Δημήτριο... Άγιο Γιώργιο.» (Α.Ν, ΣΥΝ.30, ΑΠ.25). Άλλα αφεντικά έδιναν στο τσοπάνο κι ένα ζευγάρι παπούτσια [51]. Ο Β. Παυλίδης προσθέτει ότι «Εκτός λογαριασμού και κατά πάγιον ποιμενικό δικαίωμα, δίκην σημερινού δώρου Πάσχα, ο τζιομπάνος έπαιρνε ένα αρνί για να σφάξη την Πασχαλιά και μια αρνάδα για μανάρα, για να κάνη σιγά- σιγά δικό του κοπάδι, είτε έστω 3- 4 δικά του γαλάρια, που να τα 'χη ως σμίχτης μαζί με το κοπάδι του αφεντικού του.» (1973, σ. 678) [52].

«Τότε Μετσοβίτες. Μετά βρίσκαμε ξένους από τα χωριά εκεί πέρα. (...) Τους πληρώναμε. (...) Με το εξάμηνο. Δηλαδή με 80.000 μέχρι 120.000 πήγαινε το εξάμηνο.» (Γ.Μ, ΣΥΝ.7, ΑΠ.27)

«Οι περισσότεροι ήταν παλιοί και τους πλήρωνε μια φορά το εξάμηνο. Θυμάμαι τότε ήταν 24.000 για το εξάμηνο, δραχμές. Τους έδινε μερικά χρήματα προκαταβολή και μετά τους εξοφλούσε στο τέλος. Έπαιρναν τυριά, μαλλί, κρέας όταν σφάζαν καμιά φορά κανένα πρόβατο, ήταν άρρωστο και το σφάζανε, παίρναν ααα, παίρναν κι αυτοί ένα κομμάτι για τις οικογένειές τους. Τους ααα, τους πλήρωνε το καλοκαίρι ή το, δυο φορές τον χρόνο. Ήταν ανά εξάμηνα. Ήταν για το χειμώνα, το καλοκαίρι.» (Δ.Μ, ΣΥΝ.35, ΑΠ.28)

«Τους δίνανε και τους τσομπαναραίους ένα ζευγάρι παπούτσα» (Χ.Μ, ΣΥΝ.17, ΑΠ.29)

«Κοίταξε, ο ... οι βοσκοί έπαιρναν ό,τι είχαν συμφωνήσει, την αμοιβή που είχαν συμφωνήσει. Είχαν το φαγητό τους, αυτά. Και μπορεί να τους έδιναν, ξέρω 'γω, εκτός από αυτά λίγο κρέας, λίγο τυρί, λίγο μαλλί... όλα αυτά τα προϊόντα (...) Λίγο τυρί, λίγο... εντάξει αυτά ήταν εκτός από την συμφωνία. Δεν ήταν στην συμφωνία. (...) Ε, κοίταξε πώς ήταν τότε. Έτσι, ρυθμίζανε κάπως ας πούμε τις... τότε το μισθό ας πούμε το καθορίζανε λίγο πολύ, λίγο παραπάνω. Μικρή διαφορά υπήρχε από τον ένα στον άλλον, γιατί και οι απολαβές ας πούμε από το ... απ' τα ζώα ήταν λίγες ας πούμε. Δεν ήταν ότι βγάζανε τα πολλά λεφτά για να... Και δεν είχανε ούτε ασφάλειες, ούτε τίποτα ας πούμε τότε. Δεν είχαν καμιά ασφάλεια. Ήταν στον ΟΓΑ.» (Γ.Μ, ΣΥΝ.8, ΑΠ.30)

«Κοίταξε, τότε ... τι να σου πω τώρα, ήταν λίγα τα χρήματα τότες. Αλλά και μεις λίγα χρήματα τότε, δηλαδή ο κόσμος τότες ζούσε οικονομικά δεν ήταν θέλουμε το τηλέφωνο, θέλουμε το φως να πληρώσουμε. Δεν είχαμε τέτοια πράγματα. Και σε χρήματα (πληρώναμε τους τσοπάνους) και σε πολλές φορές με την Κατοχή που δεν ήταν σου έλεγε «Θα μου δώσεις φερ' ειπείν όλον τον χρόνο παράδειγμα 2.000, αλλά θα μου δώσεις 200 κιλά στάρι να (πάω) στο σπίτι». Και αυτό το κάναμε. (...) Πιο πολύ σε χρήμα, αλλά και σε είδος δεν ήτανε καθόλου.» (Χ.Δ, ΣΥΝ.13, ΑΠ.31)

Τα έξοδα της διατροφής του τσοπάνου άλλοτε βάρυναν τον τσέλιγκα αποκλειστικά και σε άλλες περιπτώσεις αφαιρούνταν από τον μισθό του τσοπάνου. «Εξαρτάται τι ανάγκη τον είχες (τον τσοπάνο)» (Κ.Δ.Μ, ΑΠ.32). «Μετά εκεί στα χειμαδιά ο τσοπάνος δεν είχε αυτός καμιά φροντίδα για το φαγητό του ή γι' αυτά. Κατάλαβες; Ήταν όλα ... το αφεντικό τα είχε. (...) Βοσκούσε τα πρόβατα, να τα

αρμέξουμε, να τα ... δηλαδή κι εμείς που ήμασταν αφεντικά δουλεύαμε το ίδιο και πιο πολύ απ' τους τσομπαναραίους. Όπως είναι ένας υπάλληλος. Όχι... το αφεντικό δουλεύει.» (Χ.Δ, ΣΥΝ.13, ΑΠ.33).

Στις περιπτώσεις που ο τσοπάνος είχε κάποια πρόβατα στην κατοχή του μπορούσε ο τσέλιγκας να κάνει για παράδειγμα τις παρακάτω συμφωνίες μαζί του. Έστω ότι ο τσοπάνος είχε 40 πρόβατα.

Α' σενάριο: Τα έξοδα διατροφής του τσοπάνου καθώς και τα έξοδα του δικού του κοπαδιού (ενοικίαση λιβαδιού, ζωοτροφές) θα βάραιναν αποκλειστικά τον τσέλιγκα. Επίσης, τα προϊόντα που θα προέρχονταν από το κοπάδι του τσοπάνου (κρέας, αρνιά, γάλα, μαλλί) θα τα έπαιρνε ο τσοπάνος. Όλα αυτά υπό τον όρο ότι δεν θα πληρωνόταν για την εργασία που θα πρόσφερε στον τσέλιγκα, κατά κάποιο τρόπο σαν «παροχή υπηρεσιών». Β' σενάριο: Ο τσέλιγκας θα πλήρωνε τον τσοπάνο για τη δουλειά του, αλλά θα παρακρατούσε από το ποσό αυτό τα έξοδα του κοπαδιού του τσοπάνου και τα έξοδα της δικής του διατροφής [53]. «Αλλά και τους τσομπαναραίους που βάζαμε, οι πιο πολλοί τσομπαναραίοι είχαν κι από λίγα δικά τους. Άλλος είχε τριάντα, άλλος πενήντα, ο τσοπάνος και τον παίρναμε με τα πρόβατά του μαζί.» (Χ.Δ, ΣΥΝ.13, ΑΠ.34). Γενικώς τους συνέφερε τους τσέλιγκες να συνεργάζονται με τσοπάνους που είχαν δικά τους πρόβατα «για να 'χουν ενδιαφέρον» (ΑΠ.35) [54].

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

51. Ο Β. Παυλίδης υποστηρίζει ότι έδιναν ένα ζευγάρι παπούτσια, «τσαρούχια προκιαστά με φούντες» στις συμφωνίες που είχαν ισχύ δύο εξαμήνων. Επίσης επισημαίνει ότι στις συμφωνίες αυτές οι Βλάχοι τσελιγκάδες, σε αντίθεση με άλλους «δεν έδιναν κοντοκάπι στον τζομπάνο τους.» (1973, σ. 678).

52. Αξίζει να δούμε πώς ο πατέρας της Α.Γ, που ήταν τσοπάνος, σχημάτισε δικό του κοπάδι σταδιακά από τα αρνιά που του έδινε το αφεντικό του.

«Πριν παντρευτεί ο πατέρας μου ήταν στους Παναγαίους και τους Μπουμπαίους ήτανε τσομπάνος δηλαδή που φύλαγε τα πρόβατα. (...) Ε, του δίνανε από κανένα πρόβατο, ήταν μικρός. Στην αρχή ήταν ο πατέρας του ήταν πάλι στους ίδιους τσομπάνος, ο πατέρας του πατέρα μου, ο παππούς μου δηλαδή. Ήταν σε αυτές τις οικογένειες τσομπάνος. Πολύ καλός, έμπιστος, τον εμπιστεύονταν τον παππού μου, γιατί ήταν καλός

στα ζώα. Δεν ήταν όπως κάποιοι άλλοι που σφάζανε τα ζώα και τα τρώγανε. Ήταν τίμιοι και τους θέλανε, και έτσι ήταν και ο πατέρας μου και τους ήθελαν πολύ, τους διαλέγανε, τους παίρνανε και τους διαλέγανε στα κοπάδια τους. Και μετά τους δίνανε. Ο πατέρας μου μικρός πήγαινε με τον πατέρα του, ο πατέρας μου πήγαινε με τον παππού μου κι αυτός μικρός βοηθούσε έτσι χωρίς πληρωμή, βοηθούσε τον πατέρα του, πήγαινε μαζί του, βαρούσε την στρούγκα και τ' αρμέγαν τα πρόβατα και απ' την ευχαρίστηση οι κτηνοτρόφοι, τα αφεντικά του έδιναν από μία αρνάδα, από ένα αρνί. Και τα μεγάλωνε και τα 'κανα κοπάδι σιγά σιγά, μετά ένα ένα και φτιάξαν το δικός τους κοπάδι μετά. (...) Είχε κι αυτός 10, 15, 20 τα 'βαζε κι αυτός στο κοπάδι μέσα με ... εκεί που ήταν τσομπάνος ... (...) Και σιγά σιγά έγιναν κι αυτοί μετά με πρόβατα, άντε ένα άλογο, τα φέρναν στο κοπάδι, τους τα κρατούσαν αυτοί, γιατί ήταν κι αυτοί που φύλαγαν στο ίδιο κοπάδι, που ήταν τσομπάνηδες. (...) ένα ένα τους έδιναν από ευχαρίστηση, άντε κι έδωναν κι άλλο την άλλη χρονιά και σιγά σιγά έφυγαν με 20 πρόβατα μετά και έτσι σιγά σιγά τα 'φτιαξε μόνος του μετά ο πατέρας μου που μεγάλωσε, ο παππούς μετά 'ντάξει, ήταν παππούς, δεν μπορούσε να πάει τσομπάνος μετά και έφτιαξε δικά του ο πατέρας, μετά σιγά σιγά με αγελάδες, μετά σιγά σιγά είχε πάρει μια προίκα από τη, μια αγελάδα προίκα από την μάνα μου ο πατέρας μου. Σιγά σιγά μετά έφτιαξε δικά του, ένα ένα.» (Α.Γ, ΣΥΝ.27, ΑΠ.26)

53. Ο V. Nitsiakos (1985) φαίνεται να καυτηριάζει το ότι οι έμμισθοι τσοπάνοι έπαιρναν ελάχιστα από το συμφωνηθέν ποσό λόγω των παρακρατήσεων που είχαν υπολογίσει οι τσελιγκάδες.

54. «Αποκτώντας δικό του κοπάδι ο βοσκός έχει ζωηρότερο ενδιαφέρον για ολόκληρο το τσελιγκάτο. Οι οικονομικοί δεσμοί του με αυτό γίνονται ισχυρότεροι.» (Γκόλιας, 2004, σ. 147). Ο Ε. Αλεξάκης εκφέρει άλλη γνώμη ερευνώντας τους Βλάχους του Μετζιτιέ: «Γενικά, ο τσέλιγκας θεωρούσε καλύτερο ο τσομπάνος να μην διαθέτει καθόλου δικά του ζώα, έτσι ώστε να έχει πλήρη απασχόληση στο κοπάδι.» (2009, σ. 41).